

6 Napoleonen abentura

ARTHUR CONAN DOYLE

BOOKTEGI

Guztion liburuak, guztiontzat

booktegi.eus

ARTHUR CONAN DOYLE

6 Napoleonen abentura

Itzulpena:

Mikel Bustinza

Zuzenketa:

Irati Petralanda

Maketazioa:

Deiene Merino

*Scotland Yard*eko Mr. Lestraderentzat Ez zen harritzekoa Lestrade inspektorea guri bisitan etortzea, eta bere bisitak ongi etorriak ziren Sherlock Holmesentzat, poliziaren egoitzan gertatzen zenaren berri izatera ahalbidetzen zutelako. Mr. Lestradek ekartzen zituen berrien trukean, Holmes beti prest zegoen detektibea murgilduta zegoen kasu bati buruzkoa entzuteko, eta, batzuetan, interferentzia aktiborik gabe, bere esperientzia zabalarekin eraikitako pistak emateko gai zen.

Arratsalde horretan Lestradek berriei eta eguraldiari buruz hitz egin zuen. Gero, isilik egon zen, bere zigarroa erretzen zegoela. Holmesek arretaz begiratu zion.

- Badago zer aipatzerik?- Galdetu zuen.
- Oh, ez, Mr. Holmes, ez dago ezer aipatzerik.
- Orduan esaidazu.

Lestradek barre egin zuen.

- Mr. Holmes, ezin dizut esan ez ditudala ideiak nire buruan. Eta zentzugabekoa da pentsatzea zuri horrekin molestatzeko zalantza izan dudala. Bestalde, garrantzia gutxikoa izan arren, dudarik gabe bitxia da, eta badakit normaltasunetik kanpoko gauzen zaletasuna duzula. Baina nire ustez, polizia kasua baino, Watson doktoarearen arlokoa da.
- Gaixotasuna? - galdetu nion nik.
- Zorakeria, edozein kasutan. Eta zorakeria bitxia, gainera! Ez nuke sekula pentsatuko gaur egun inor bizi zitekeenik Napoleon Lehenari horrenbesteko gorrotoa dionik; begi aurrean jartzen zaion haren edozein irudi txikitzeko modukoa.

Holmes aulki gainean jesarri zen berriro.

- Hori ez da nire kontua - esan zuen.
- Hori dok eta! Hori bera esan dut nik ere. Baina kontua da, gizon hori etxeetan indarrez sartzen denean bereak ez diren irudiak apurtzeko, auzia medikuaren eskuetatik poliziari dagokionera pasatzen dela.

Holmes berriro altxatu zen.

- Lapurreta? Etxean sartuta? Hau interesgarriagoa da. Kontadazu xehetasunak.

Lestradek ohar-koaderno ofiziala atera eta bertako orrialdeei begiratuta oroimena freskatu zuen.

- Lehen kasua duela lau egun jakinarazi ziguten - esan zuen. - Morse Hudsonen dendan izan zen; gizon horrek margoak eta estatuak saltzen dituen saltoki bat du *Kennington Roaden*. Laguntzailea une batez dendaren aurrealdetik irten zen, eta, bat-batean, hots handi bat entzun zuen. Korrika sartu zenean, Napoleonen eskaiolako busto bat lurrean aurkitu zuen, txiki-txiki eginda; bustoa erakusmahaiian zegoen beste artelan batzuen ondoan. Mutila kalera irten zen arren, eta hainbat oinezkoek gizon bat dendatik korrika ateratzen ikusi zutela esan bazuten ere, ez zuen inor ikusi, ezta ginkailu hura identifikatzeko biderik aurkitu ere. Noizean behin gertatzen diren zentzugabeko ekintza bandaliko horietako bat zirudien, eta hala jakinarazi zioten auzoko poliziari. Eskaiolako bustoak ez zuen txelin gutxi batzuk baino gehiago balio, eta kontu osoa haur-jolasa iruditu zitzaigun ikerketa sakonago bat abiatzeko.
- Bigarren kasua, ordea, larriagoa izan zen, baita bitxiagoa ere. Gau berean gertatu zen.
- *Kennington Roaden*, Morse Hudsonen dendatik ehunka metro gutxira, Dr. Barnicot izeneko mediku ezagun bat bizi da; Tamesis ibaiaren hegoaldeko kontsultategirik handienetakoa du.

Egoitza nagusia eta kontsulta *Kennington Roaden* ditu, baina *Lower Brixton Roaden*, bi miliara, badu beste sukurtsal bat botika eta guzti. Dr. Barnicot Napoleonen zale amorratua da, eta etxea enperadore frantsesaren liburuz, irudiz eta oroigarritz beteta dauka. Duela gutxi, Devine eskultore frantsesak eginiko Napoleonen buru ospetsuaren bi eskaiolako erreproduzio erosi zizkion Morse Hudsoni. Horietako bat *Kennington Road*eko etxeko atarian jarri zuen, eta bestea *Lower Brixton Road*eko kontsultako tximinia gainean. Bada, Dr. Barnicot gaur goizean jaitsi denean, zur eta lur geratu da: gauean lapurrak sartu zaizkio etxean, baina ez dute ezer eraman, atariko eskaiolako buru hori izan ezik. Kanpora atera eta lorategiko hormaren kontra indarrez lehertu dute; bertan aurkitu dituzte haren puskak, horma azpian sakabanatuta.

Holmesek eskuak igurtzi zituen.

- Hau bai dela berria- esan zuen.
- Banekien gustatuko zitzaizula. Baina oraindik ez dut amaitu. Dr. Barnicotek hamabietan txanda zuen kontsultategian, eta pentsa zein zen bere harridura iritsi denean: leihoa zabal-zabalik zegoen, eta bigarren bustoaren puskak gela osoan zehar sakabanatuta zeuden. Zutik zegoen lekuan bertan puskatu zuten, txikituta. Inongo kasutan ez dugu aurkitu txikizio hau egin duen gaizkile edo eroaren inguruko pistarik. Horra hor datuak, Mr. Holmes.
- Bitxiak dira, baita bitxiak baino gehiago ere, xelebreak- esan zuen Holmesek.
- Galde dezaket ea Dr. Barnicoten txikitutako bi bustoak Morse Hudsonen dendan apurtu zutenaren berdin-berdinak ziren?
- Molde berekoak ziren guztiak.
- Datu horrek indarra kentzen dio gizonak Napoleoni dion gorroto orokorrak bultzatuta jokatzeko teoriari. Kontuan izanda Londresen enperadore handiaren ehunka estatua egongo

direla, gehiegi pentsatzea litzateke zorizko ikonoklasta batek busto beraren hiru aleekin hastea, kasualitate hutsez.

- Bada, nik ere zure antzera pentsatu dut- esan zuen Lestradek. - Baina, bestalde, Morse Hudson da Londreseko zati horretan bustoak saltzen dituenena, eta hiru hauek izan dira urteetan bere dendan izan dituen bakarrak. Beraz, zuk diozun bezala, Londresen ehunka estatua egon arren, oso litekeena da auzo horretan hiru horiek besterik ez egotea. Ondorioz, bertako fanatiko batek horietatik hasi beharko luke. Zer uste duzu zuk, Dr. Watson?
- Monomaniaren munduan aukerak amaigabeak dira- erantzun nion. Frantziako psikologo modernoek *idée fixe* deitu dioten egoera hori dago; baliteke funtsik gabeko ideia bat izatea, eta gainerakoan pertsona guztiz zentzuduna izatea. Napoleoni buruz asko irakurri duen norbaitek, edo agian gerra handian familiak pairatutako kalteren bat herentzian jaso duenak, halako ideia finko bat garatu lezake, eta horren mende dagoela, edonolako gehiegikeria xelebrea egiteko gai izan.
- Horrek ez du zentzurik, Watson laguna- esan zuen Holmesek, buruarekin ezetz eginez, - izan ere, *idée fixe* horrek ez lioke zure monomano interesgarri horri lagunduko busto horiek non zeuden asmatzen.
- Bada, nola azalduko duzu zuk?
- Hori egiten ez naiz saiatuko ere. Jaun horren jokabide xelebrea metodo jakin bat dagoela ohartarazi nahi dut soilik. Adibidez, Dr. Barnicoten atarian, zarata batek familia osoa esna zezakeen tokian, bustoa kanpora atera zuen puskatu aurretik; kontsultategian, ordea, alarma pizteko arrisku gutxiago zegoenez, zegoen lekuan bertan birrindu zuen. Auzia zentzugabea eta hutsala dirudi, eta, hala ere, ez naiz ausartzen ezer garrantzirik gabekotzat jotzen, nire kasurik klasikoenetako batzuek hasiera batere itxaropentsurik izan ez zutela gogoratzen dudanean. Gogoratuko duzu, Watson, Abernetty familiaren afera izugarri hark nola harritu ninduen lehen

aldiz, egun bero batez perrexila gurinean zein sakon hondoratu zen ikusi nuenean. Horregatik, Lestrade, ezin diet barre egin zure hiru busto apurtu horiei, eta asko eskertuko nizuke gertaera kate bitxi honen inguruko berririk balego jakinaraztea.

Nire lagunak eskatutako berriak pentsa zezakeen baino azkarrago eta modu askoz tragikoagoan iritsi ziren. Hurrengo goizean, nire logelan janzten ari nintzela, atean joka ari zirela entzun nuen; Holmes sartu zen, telegrama bat eskuan zuela. Ozen irakurri zuen:

- Zatoz berehala, *Pitt* kalea 131, *Kensington*. — LESTRADE.
- Zer gertatu da?- galdetu nuen nik
- Ez dakit; edozer gauza izan daiteke. Baina susmoa dut estatuen istorioaren jarraipena dela. Hala bada, gure lagun irudi hausleak Londreseko beste auzo batean ekin dio bere zereginari. Kafea mahai gainean daukazu, Watson, eta orgeta atean zain daukagu.

Ordu erdi pasatxoan *Pitt* kalera iritsi ginen; Londreseko bizitzaren zurrunbiloaren ondoan dagoen txoko lasai eta bakarti horietako bat da. 131. zenbakia ilara bateko etxeetako bat zen: denak berdinak, fatxada laukoak, itxura onekoak eta batere xarmarik gabekoak. Bertara iristean, jende bitxi asko aurkitu genuen etxe aurreko hesian pilatuta. Holmesek txistu egin zuen.

- Ene bada! Hilketak saiakera bat da gutxienez. Horrek bakarrik geldiaraziko luke Londresek mezulari bat. Indarkeriazko ekintza bat sumatzen da mutil horren sorbalda konkortuetan eta luzatutako lepoan. Zer da hau, Watson? Goiko eskailerak urez garbitu dituzte eta behekoak lehor daude. Oinatzak badira, dena den! Tira, tira, hor dago Lestrade aurreko leihoan; laster jakingo dugu zer gertatu den.

Lestradek aurpegi oso ilunarekin batu gintuen, eta egongela batera sarrarazi gintuen; bertan, gizon adineko bat, guztiz kaxkar eta asaldatuta, gora eta behera zebilen bata jantzita zuela. Etxearen jabe gisa aurkeztu ziguten: Mr. Horace Horker, *Central Press Syndicate*koa.

- Napoleonen bustoaren kontua da berriro- esan zuen Lestradek. - Atzo interesatuta zeundela zirudien, Mr. Holmes, eta pentsatu dut agian bertan egon nahiko zenuela auziak askoz norabide serioagoa hartu duela ikusita.
- Nolako norabidea, bada?
- Hilketak. Mr. Horker, kontatuko diezu jaun hauei zehazki zer gertatu den?

Batadun gizona guregana itzuli zen, aurpegian tristura ikaragarria zuela.

- Benetan gauza harrigarria da- esan zuen. - Bizitza osoa eman dut besteen berriak biltzen, eta orain, benetako albiste bat nire atean daukadanean, hain nago nahasita eta galdua, ez naizela hitz bi ondo josteko gai. Hona kazetari gisa etorri banintz, neure buruari elkarrizketa egingo nioke eta arratsaldeko egunkari guztietan bi zutabe beteko nituzke. Baina, dagoen moduan, material baliotsua alferrik galtzen ari naiz istorioa behin eta berriz jende ezberdinari kontatuz, neuk probetxurik atera gabe. Dena den, zure izena entzuna dut, Mr. Holmes, eta afera bitxi hau argitzen baduzu, niretzat ordain nahikoa izango da nire istorioa kontatzeagatik hartutako lana.

Holmes eseri eta entzun egin zuen.

- Dena dela, badirudi kontu guztia duela lau hilabete gela honetarako erosi nuen Napoleonen bustoaren inguruan dabilela. Merke-merke erosi nuen *Harding Brothersen, High Street* geltokitik bi atarira. Nire kazetari lanaren zatirik handiena gauez egiten dut, eta askotan goizaldera arte idazten geratzen naiz. Gaur ere hala izan da. Etxearen goialdean eta atzealdean dudan nire txokoan eserita nengoen, goizeko hirurak aldera, beheko solairuan hots batzuk entzun nituelakoan. Adi geratu nintzen, baina ez ziren errepikatu, eta kanpotik zetoze la pentsatu nuen. Orduan, bat-batean, bost minutu geroago, garrasi izugarri bat entzun nuen; inoiz entzun dudan soinurik lazgarriena, Mr. Holmes. Bizirik nagoen bitartean belarrietan iltzatuta geratuko zait. Izuak jota geratu nintzen minutu bat edo bi. Gero, tximiniako burdin-pala hartu eta beheara jaitsi nintzen. Gela honetan sartzean, leihoa zabal-zabalik aurkitu nuen, eta berehala

konturatu nintzen bustoa desagertu egin zela tximinia gaineratik. Lapur batek zergatik eramango lukeen halako zerbait, ez zait buruan sartzen; eskaiolazko erreprodukzio bat besterik ez zen, inolako baliorik gabekoa.

- Zuk zeuk ikus dezakezunez, leiho horretatik ateratzen denak pauso luze bat emanda etxe aurreko atarira irits daiteke. Hori izan zen, argi eta garbi, lapurrak egin zuena; beraz, buelta eman eta atea ireki nuen. Ilunpetara irten nintzenean, ia-ia han etzanda zegoen gizon hil batekin estropezu egin nuen. Korrika joan nintzen argi baten bila, eta han zegoen gizajoa, eztarria moztuta eta dena odolez blai. Ahoz gora zegoen, belaunak tolestuta eta ahoa beldurgarri zabalik. Ametsetan ikusiko dut. Polizia txistua jotzeko astia besterik ez nuen izan, eta gero konortea galduko nuen, ez baitut ezer gogoratzen poliziak nire gainean, atarian, aurkitu ninduen arte.
- Tira, eta nor zen hildako gizon hori? —galdetu zuen Holmesek.
- Ez dago nor zen erakusten duen ezer- esan zuen Lestradek. - Gorputegian ikusiko duzu gorpua, baina orain arte ez dugu ezer argitu. Gizon garaia da, eguzkiak belztua, oso indartsua, hogeita hamar urte ingurukoa. Gaizki jantzita dago, baina ez du langile baten itxurarik. Adarrezko kirtena duen labana bat zegoen haren ondoan, odol putzu batean. Ez dakit hilketarako erabilitako arma den ala hildakoarena berarena. Ez zegoen izenik bere arropetan, eta poltsikoetan ez zeukan ezer, sagar bat, soka pixka bat, Londreseko txelin bateko mapa bat eta argazki bat izan ezik. Hemen duzu.

Argi zegoen kamera txiki batekin ateratako bat-bateko argazki bat zela. Aurpegi zorrotzeko gizon argi bat ageri zen, bekain lodikoa eta tximino baten itxurakoa; aurpegiaren behealdea oso nabarmena zuen, babuino baten muturraren modukoa.

- Eta zer gertatu da bustoarekin?- galdetu zuen Holmesek, argazkia arretaz aztertu ondoren.

- Zuek iritsi baino lehenago izan dugu horren berri. *Campden House Road*eko etxe huts baten aurreko lorategian aurkitu dute, txikituta. Oraintxe noa bertara ikustera. Etorri nahi duzue?
- Jakina. Baina lehenago ingurua begiratu behar dut- Alfonbra eta leihoa aztertu zituen.- Lagun honek edo hanka oso luzeak zituen, edo oso gizon bizkorra zen. Behean zuloa egonda, ez zen nolana hiko lana leiho ertzeraino iritsi eta leihoa irekitzea. Itzultzea, alderatuz, errazagoa izan da. Gurekin zatoz zure bustoaren aztarnak ikustera, Mr. Horker?

Kazetari fatidikoa idazmahaian eseria zen.

- Zerbait idazten saiatu behar dut- esan zuen,- nahiz eta ziur nagoen arratsaldeko egunkariaren lehen edizioak kalean direla jada xehetasun guztiekin. Hori da nire zortea! Gogoratzen duzue Doncasterreko harmaila erori zenean? Bada, ni nintzen harmailan nengoen kazetari bakarra, eta nire egunkaria izan zen gertatutakoaren berririk eman ez zuen bakarra, urduriegi nengoelako eta idazteko gai izan ez nintzelako. Eta orain berandu iritsiko naiz neure atarian gertatutako hilketa batera.

Gelatik irten ginenean, haren lumaren hots zorrotza entzun genuen paper gainean lasterka.

Bustoaren puskak aurkitu zituzten lekua ehunka metro gutxira zegoen. Lehen aldiz ikusi genuen enperadore handiaren irudi hura, gizon ezezagun harengan gorroto suntsitzaile eta zoro hori pizten zuena. Belar gainean zegoen, pusketa txikitik sakabanatuta. Holmesek batzuk jaso eta arreta handiz aztertu zituen. Haren aurpegi kontzentratua eta jarrera erabakigarria ikusita, ziur nengoen azkenean pista baten atzetik zebilela.

- Orduan zer?- galdetu zuen Lestradek.

Holmesek sorbaldak jaso zituen.

- Bide luzea dugu oraindik aurretik- esan zuen.- Eta hala ere... bada, baditugu zertaz pentsatu ematen duten datu batzuk. Baliogabeko busto honen jabe izateak gizaki baten bizitzak baino gehiago balio zuen kriminal bitxi horren begietan. Hori alde batetik. Gero, bada datu bitxi bat:

ez zuen etxe barruan puskatu, ezta etxearen kanpoaldean ere, bere helburu bakarra apurtzea bazen.

- Beste gizon horrekin topo egiteak urduritu eta nahastu egingo zuen. Nekez jakingo zuen zer egiten ari zen.
- Bada, litekeena da. Baina arreta berezia jarri nahi diot bustoa suntsitu duten lorategia daukan etxe honen kokapenari.

Lestradek ingurura begiratu zuen.

- Etxe huts bat zen, eta bazekien lorategian inork ez ziola trabarik egingo.
- Bai, baina kanean gora badago beste etxe huts bat, honetara iritsi aurretik pasatu behar izan duena. Zergatik ez zuen han puskatu? Argi baitago bustoa aldean zeraman metro bakoitzeko, norbaitekin topo egiteko arriskua handiagoa zela.
- Ezin dut asmatu- esan zuen Lestradek.

Holmesek gure buruen gaineko farola seinalatu zuen.

- Hemen ikusten zuen zer egiten ari zen, eta han ez. Horregatik izan zen.
- Arraioa, egia da!- esan zuen detektibeak.- Orain pentsatzen hasita, Dr. Barnicoten bustoa ere haren lanpara gorritik gertu puskatu zuten. Tira, Mr. Holmes, zer egin behar dugu datu horrekin?
- Gogoratu, fitxategian gorde. Baliteke aurrerago datu horrekin zerikusia duen zerbait aurkitzea. Zer urrats egiteko asmoa duzu orain, Lestrade?

- Nire ustez, biderik praktikoena hildakoa identifikatzea da. Ez luke zaila izan behar. Nor den eta noren ingurukoa den dakigunean, abiapuntu ona izango dugu Pitt kalean zer egiten ari zen jakiteko, eta Mr. Horkerren atarian nork aurkitu eta nork hil zuen argitzeko. Ez zaizu iruditzen?
- Zalantzarik gabe; eta, hala ere, nik ez nioke kasuari horrela helduko.
- Zer egingo zenuke zuk?
- Aiz, ez utzi niri zeure erabakietan eragiten! Nire proposamena da bakoitzak bere bidetik jarraitzea. Gero oharrak alderatu ditzakegu, eta batak bestea osatuko dugu.
- Oso ondo- esan zuen Lestradek.
- *Pitt* kalera itzultzekoa bazara, topa Mr. Horker. Esan nire partez gauzak argi ditudala: bere etxean Napoleonen inguruko eldarnioak dituen ero homizida arriskutsu bat egon zela, ziur. Mesedegarria izango zaio bere artikulurako.

Lestradek harrিতuta begiratu zion.

- Ez duzu hori benetan sinesten, ala?

Holmesek irribarre egin zuen.

- Ezetz? Tira, agian ez. Baina ziur nago Mr. Horkerri eta *Central Press Syndicate*ko harpidedunei interesatuko zaiela. Tira, Watson, uste dut lanegun luze eta konplexu samarra daukagula aurretik. Lestrade, eskertuko nuke iluntzeko seietan *Baker Street*en elkartuko bagina. Ordu arte, hildakoaren poltsikoan aurkitutako argazkia nik gorde nahi nuke. Baliteke gaur gauean zeure laguntza behar izatea txango txiki baterako, nire arrazoibide katea zuzena bada. Ordu arte, adio eta zorte on!

Sherlock Holmes eta biok *High Streetera* joan ginen oinez, eta *Harding Brothersen* dendan gelditu ginen, bustoa erosi zen tokian. Laguntzaile gazte batek jakinarazi zigun Mr. Harding ez zela eguerdi arte itzuliko, eta bera berria zenez, ezin zigula argibiderik eman. Holmesen aurpegiak bere haserrea islatzen zuen.

- Tira, Watson, ezin dugu dena guk nahi bezala joatea espero- esan zuen azkenean. - Mr. Harding eguerdi arte itzuliko ez denez, arratsaldean etorri beharko dugu. Ziurrenik susmatu duzun bezala, busto hauen jatorria argitu nahian nabil, zorte harrigarri hori azaltzeko moduko zeozer bitxia ote duten ikusteko. Goazen Morse Hudson jaunarengana, *Kennington Roadera*, ea berak argi pixka bat ematen dion arazoari.

Ordubeteko bidaiaren ostean, arte merkatariaren denda aurrean ginen. Gizon txikia zen Hudson, lodikotea, aurpegi gorriminekoa eta izaera bizikoa.

- Bai, jauna. Neure erakusmahaian bertan, jauna!- esan zuen. - Ez dakit zertarako ordaintzen ditugun zergak, edozein ginkailu sartu eta norberaren gauzak apurtu ditzakeenean. Bai, jauna, neuk saldu nizkion Dr. Barnicoti bere bi estatuak. Negargarria, jauna! Konplot nihilista bat dela esango nuke nik. Anarkista bat baino ez litzateke ibiliko estatuak apurtzen. Errepublikano gorriak, horixe deitzen diet nik. Nork eman zizkidan estatuak? Ez diot ikusten zerikusirik kontu honekin. Tira, benetan jakin nahi baduzue, *Stepneyko Church Streeten* dagoen *Gelder & Co.* etxetik ekarri nituen. Etxe ezaguna da sektorean, badute hogeituro urteko eskarmentua. Zenbat nituen? Hiru: bi eta bat hiru dira; Dr. Barnicoten biak eta nire erakusmahaian egun argiz puskatu zutena. Ezagutzen dudan argazki hori? Ez... tira, itxaron, bai! Beppo da. Italiar bat zen, pieza bakoitzeko kobratzen zuena; dendarako oso erabilgarria zen. Zizelkatu pixka bat bazekien, eta baita urreztatzen eta markoak jartzen ere; edozertarako balio zuen. Joan den astean utzi ninduen, eta ez dut haren berririk izan geroztik. Ez dakit nongoa zen, ezta nora joan zen ere. Ez dut ezer haren aurka hemen egon zen bitartean. Bustoa puskatu baino bi egun lehenago joan zen.

- Bada, hori da Morse Hudsonekin lortu genezakeen guztia- esan zuen Holmesek dendatik ateratzean.- Beppo hau dugu faktore komuna Kenningtonen zein Kensingtonen; horrek hamar miliako bidaia merezi izan du. Orain, Watson, goazen *Stepneyra, Gelder & Co.* etxera, bustoen iturri eta sorburura. Harrituko nintzateke han laguntzarik lortuko ez bagenu.

Oso arin pasatu ginen Londreseko moda dendetatik, Londreseko hoteletik, Londreseko antzerkitik, literatura eta Londres merkataritzatik, eta azkenik, Londreseko maritimora iritsi ginen; ehun mila laguneko ibai hiri batera, non etxe sailek Europako baztertuen sargoria eta kiratsa zerion. Han, merkatarari aberatsen egoitza izandako etorbide zabal batean, bilatzen ari ginen eskultura lantegia aurkitu genuen. Kanpoaldean harlandu handiz betetako patio handi bat zegoen. Barruan, gela handi batean, berrogeita hamar langile ari ziren zizelkatzen edo moldeak egiten. Arduradunak, alemaniar ilehori eta handi batek, adeitsu hartu gintuen eta garbi erantzun zien Holmesen galdera guztiei. Liburuetan begiratuta, Napoleonen buruaren marmolezko kopia batetik ehunka erreproduzio atera zirela ikusi zuen; baina duela urtebete Morse Hudsoni bidalitako hiru bustoak sei aleko sorta batekoak zirela, eta gainerako hirurak *Kensingtono Harding Brothersera* bidali zituztela. Ez zegoen arrazoirik sei haiek gainerakoek ezberdinak izateko. Ez zitzaion bururatzen inork zergatik nahiko zituen suntsitu; egia esan, barre egin zuen ideiarekin. Prezioa sei txelinekoa zen, baina saltokiak hamabi edo gehiago kobratuko zituen. Bustoak egiteko bi molde erabiltzen ziren aurpegiaren alde bakoitzerako, eta gero eskaiolazko bi profil horiek lotzen ziren irudi osoa osatzeko. Lan hori gela hartako italiarrek egin ohi zuten. Amaitutakoan, igarobideko mahai batean uzten zituzten bustoak lehortzen, eta ondoren gorde. Hori zen esan zigun guztia.

Baina argazkia erakutsi genionean, eragin nabarmena izan zuen arduradunarengan. Aurpegia gorritu zitzaion haserrearen haserrez, eta bekainak zimurtu zitzaizkion bere begi teutoi urdinen gainean.

- Ah, ginkailu zatarra!- egin zuen oihu.- Bai, jauna, oso ondo ezagutzen dut. Lantegi honek beti izan du ospe ona, eta poliziak zapaldu duen aldi bakarra gizon horrengatik izan zen. Duela urtebete baino gehiago izan zen. Kanean beste italiar bati labanaz eraso zion, eta poliziak orpoan zituela etorri zen lantegira; hemen atxilotu zuten. Beppo zuen izena; abizena ez nuen sekula

jakin. Ongi merezia dut halako aurpegia duen gizon bat hartzeagatik. Baina langile ona zen, onenetakoa.

- Zer zigor jaso zuen?
- Gizonak bizirik iraun zuen eta urtebeteko kartzela-zigorrarekin libratu zen. Ziur naiz kalean dela jada; baina ez da ausartu hemendik muturra erakusten. Haren lehengusu bat daukagu hemen lanean, eta ausartuko nintzateke esatera berak jakingo lukeela non dagoen.
- Ez, ez!- egin zuen oihu Holmesek,- ez esan hitz bakar bat ere lehengusuari, hitz bat ere ez, otoi. Kontu hau oso garrantzitsua da, eta aurrera egin ahala garrantzi handiagoa hartzen ari dela dirudi. Liburuetan bustoen salmenta begiratu duzunean, iazko ekainaren 3ko data zela ohartu naiz. Esango zenidake Beppo zein datan atxilotu zuten?
- Soldata-orriei begiratuta gutxi gorabehera esan diezazuket- erantzun zuen arduradunak.- Bai-jarraitu zuen, orrialde batzuei bira eman ostean,- maiatzaren 20an jaso zuen azken ordainketa.
- Eskerrik asko- esan zuen Holmesek.- Uste dut ez dudala gehiago zure denbora eta pazientzia gogaitu behar.- Gure ikerketei buruz ezer ez esateko azken oharra egin ondoren, mendebalderantz jo genuen berriro.

Arratsaldea oso aurreratuta zegoen jatetxe batean bazkari arin bat hartzeko aukera izan genuenerako. Egunkari-iragarki baten sarrerak honela zioen: - Kensingtongo izugarrikeria. Ero batek burututako hilketak.- Eta albistearen edukian ikusten zenez, Mr. Horace Harkerrek lortu zuen, azkenean, bere bertsioa inprimatzea. Bi zutabe bete zituen gertatutakoaren kontakizun sentsazionalista eta loratu batekin. Holmesek ozpin-olio ontzien kontra jarri zuen egunkaria eta jaten zuen bitartean irakurri zuen. Behin edo bitan parre-algaraka hasi zen.

- Hau bikain dago, Watson- esan zuen.- Entzun hau:

- Pozgarria da jakitea kasu honetan ez dagoela iritzi-diferentziarik; izan ere, Mr. Lestrade, indar ofizialeko kiderik esperientziadunenetako bat, eta Mr. Sherlock Holmes, aholkulari-aditu ezaguna, ondorio berera iritsi dira: gertaera tragikoan amaitu den xelebrekeria-sail hau buru gaixotasun baten ondorio da, eta ez nahitako krimen batena. Buruko nahasmenduaz gain, ez dago gertaerak azal ditzakeen beste arrazoirik.
- Prentsa, Watson, erakunde oso baliotsua da baldin eta nola erabili baldin badakizu. Eta orain, amaitu baduzu, itzul gaitezen *Kensingtonera*, ea *Harding Brothorseko* arduradunak zer dioen gai honi buruz.

Emporio handi horren sortzailea pertsona txiki eta bizia zen, oso txukuna eta azkarra, buru argikoa eta mingain errazekoa.

- Bai, jauna, irakurri dut jada arratsaldeko egunkarietako kontakizuna. Mr. Horace Harkerrek gure bezeroa da. Duela hilabete batzuk saldu genion bustoa. Mota horretako hiru busto eskatu genizkion *Stepneyko Gelder & Co.* etxeari. Denak salduta daude orain. Nori? Tira, gure salmenta-liburua begiratuta erraz esango nizueke. Bai, hemen ditugu oharrak. Bat Mr. Horkerri, ikusten duzuenez; beste bat Mr. Josiah Browni (Laburnum Lodge, Laburnum Vale, Chiswick); eta azkena Mr. Sandefordi (Lower Grove Road, Reading). Ez, ez dut sekula ikusi argazkian erakusten didazun aurpegi hori. Ez litzateke erraza izango ahaztea, ezta? Izan ere, gutxitan ikusi dut gizon itsusiagorik. Italiarrik badugun lantaldean? Bai, jauna, baditugu batzuk langile eta garbitzaileen artean. Ausartuko nintzateke esatera salmenta-liburu horri begiradatxo bat eman liezaioketela nahi izanez gero. Ez dugu arrazoi berezirik liburu hori zelatatzeko. Tira, tira, afera bitxia da benetan, eta eskertuko nizueke zuen ikerketek fruiturik balute jakinaraztea.

Holmesek hainbat ohar hartu zituen Mr. Hardingen deklarazioan, eta ikus nezakeen erabat pozik zegoela gauzak hartzen ari ziren norabidearekin. Hala ere, ez zuen ezer esan, hara ez bazen: bizkortu ezean, berandu iritsiko ginela Lestraderekin genuen hitzordura. Eta hala izan zen, *Baker Streetera* iritsi ginenean detektibe jada han baitzen, pazientzia falta zen gora eta behera zebilela. Bere harrotasun keinuak erakusten zuen eguneko lana ez zela alferrikakoa izan.

- Zer da?- galdetu zuen.- Zer moduz, Mr. Harker?
- Egun oso besatua izan dugu, eta ez guztiz galdua- azaldu zuen nire lagunak. - Xehetako merkatariak zein fabrikatzaileak ikusi ditugu. Busto bakoitzaren ibilbidea hasieratik bukaeraraino jarrai dezaket orain.
- Bustoak!- egin zuen oihu Lestradek.- Tira, tira, zeure metodoak dituzu, Mr. Sherlock Holmes, eta ez naiz ni izango horien aurka ezer esango duena, baina uste dut nik zuk baino lan hobea egin dudala gaur. Hildakoa nor den aurkitu dut.
- Ez niri horrelakorik esan!
- Eta krimenaren zergatia aurkitu dut.
- Bikain!
- *Saffron Hill* eta italiar auzoan aditua den inspektore bat daukagu. Bada, hildako honek ikur katoliko bat zuen lepoan zintzilik, eta horrek, bere azalaren kolorearekin batera, hegoaldekoa zela pentsarazi zidan. Hill inspektoreak ikusi bezain laster ezagutu zuen. Pietro Venucci du izena, Napolikoa, eta Londreseko hiltzailerik handienetakoa da. Mafiarekin lotura du; dakizunez, elkarte politiko sekretu bat da, bere aginduak erailketen bidez betearazten dituen. Orain ikusiko duzu nola hasi den kontua argitzen. Bestea ere italiarra izango da ziurrenik, eta Mafiako kidea. Arauaren bat hautsiko zuen edonola. Pietro haren bila dabil. Seguruenik, poltsikoan aurkitu genuen argazkia gizon horrena da, okerreko pertsona ez hiltzeko. Atzetik jarraitu dio, etxe batean sartzen ikusi du, kanpoan itxaron dio, eta borrokan bere heriotza kolpea jaso du. Zer moduz, Mr. Holmes?

Holmesek esku zarta egin zuen pozik.

- Bikain, Lestrade, bikain!- egin zuen oihu.- Baina ez dut guztiz ulertu bustoen suntsiketari eman diozun azalpena.

- Bustoak! Ez dituzu busto horiek burutik kentzen. Azken finean, hori ez da ezer; lapurreta txiki bat, sei hilabete gehienez jota. Hilketak da benetan ikertzen ari garena, eta hari guztiak nire eskuetan biltzen ari naizela esaten dizut.

- Eta hurrengo urratsa?

- Oso sinplea da. Hill-ekin italiar auzora joango naiz, argazkiko gizona aurkitu, eta hilketak egotzita atxilotuko dut. Gurekin etorriko zarete?

- Ezetz uste dut. Nire ustez, helburua modu errazagoan lor dezakegu. Ezin dut ziur esan, dena baitago... tira, dena dago gure kontroletik guztiz kanpo dagoen faktore baten mende. Baina itxaropen handia dut, izan ere, apustua bi baten kontrakoa da, gaur gauean gurekin bazatoz hura harrapatzen lagunduko dizudala.

- Italiar auzoan!

- Ez; *Chiswick* helbide egokiagoa dela iruditzen zait hura aurkitzeko. Gaur gauean nirekin *Chiswickera* bazatoz, Lestrade, bihar zurekin italiar auzora joango naizela agintzen dizut; atzerapenagatik ez da ezer txarrik gertatuko. Eta orain, uste dut ordu batzuetako loak on egingo ligukeela guztioi, ez baitut hamaikak baino lehenago ateratzeko asmorik, eta ez baita erraza izango goizaldea baino lehen itzultzea. Gurekin afalduko duzu, Lestrade, eta gero nahi baduzu sofan hartu dezakezu lo ateratzeko ordua iritsi arte. Bitartean, Watson, eskertuko nizuke mezulari bati deituko bazenio, gutun bat bidali behar baitut eta garrantzitsua da berehala joatea.

Holmesek arratsalde osoa gure traste-gela bat betetzen zuten egunkari zaharren fitxategien artean arakatzen eman zuen. Azkenean jaitsi zenean, garaipen begirada zuen, baina ez zigun ezer esan bere ikerketen emaitzari buruz. Nire aldetik, pausoz pauso jarraitu nituen kasu konplexu honen xehetasunak

argitzeko erabili zituen metodoak, eta, oraindik iritsiko ginen helburua argi ikusten ez banuen ere, garbi neukan Holmesek espero zuela gaizkile xeble horrek geratzen ziren bi bustoak eskuratzen saiatuko zela; gogoratzen nuenez, horietako bat *Chiswicken* zegoen. Zalantzarik gabe, gure bidaiaren helburua hura egitean bertan harrapatzea zen, eta ezin nuen nire lagunaren maltzurkeria miretsi besterik egin: arratsaldeko egunkarian pista oker bat sartu zuen, gizon hark bere asmoekin zigorrik jaso gabe jarraitu zezakeela pentsa zezan. Ez ninduen harritu Holmesek errebolberra nirekin hartzeko iradoki zidanean. Berak ehizako zigor haztatua hartu zuen, bere armarik gogokoena.

Hamaiketan lau gurpileko gurdi bat genuen atean, eta *Hammersmith* zubiaren beste aldera joan ginen. Orgetari itxaroteko agindu genion. Ibiladi labur baten ostean, bide bakarti batera iritsi ginen, etxe atseginez inguratua, bakoitza lurlean eraikia. Kale-argi baten azpian, "Laburnum Villa" irakurri genuen hesi-zutoinaren gainean. Bizilagunak lotara erretiratuak ziren ziurrenik, dena ilun baitzegoen atariko ate gaineko argizuloa izan ezik; hark zirkulu lauso bakarra proiektatzen zuen lorategiko bidean. Lursaila bidetik bereizten zuen egurrezko hesiak itzal beltz eta sarria botatzen zuen barrualdean, eta hantxe makurtu ginen gu.

- Ziurrenik itxaronaldi luzea izango dugula- esan zuen Holmesek.- Izarrei eskerrak eman diezaiekegu euririk ez duelako egiten. Ez dut uste denbora pasatzeko erretzen hasteko arriskurik hartu dezakegunik ere. Dena den, bi baten kontrako aukera dago hartutako lanak merezi izateko.

Gure itxaronaldia, ordea, ez zen izan Holmesek beldurarazi zigun bezain luzea, eta modu bat-bateko eta bitxian amaitu zen. Momentu batean, etorrera iragartzeko hots txiki bat ere egin gabe, lorategiko atea zabaldu zen, eta irudi argal eta ilun bat, tximinoa bezain bizkor eta arina, lorategiko bidean gora abiatu zen korrika. Ate gainetik zetorren argiaren paretik bizkor pasatzen ikusi genuen, etxearen itzal beltzean desagertu arte. Pauso luze bat egon zen, arnasari eutsi genion bitartean, eta orduan hots leun-leun bat iritsi zitzaigun belarrietara. Leioa irekitzen ari zen. Zarata eten zen, eta berriro isiltasun luze bat etorri zen. Lagun hark etxerako bidea egin zuen. Linterna baten bat-bateko dirdira ikusi genuen gela barruan. Bilatzen zuena, argi denez, ez zegoen han, dirdira beste pertsiana batetik ikusi zigulako, eta gero beste batenetik.

- Goazen leiho irekira. Kanpora igotzean harrapatuko dugu- esan zuen Lestradek.

Baina mugitu aurretik, gizona berriro kanporatua zen. Argi dirdira hartara irten zenean, zerbait zuria zeramala ikusi genuen besapean. Kontu handiz begiratu zuen inguru guztira. Kale hutsaren isiltasunak lasaitu egin zuen. Bizkarra emanez, bere zama lurrean utzi zuen, eta hurrengo unean kolpe zorrotz baten hotsa entzun zen, ondoren zarataetorri zelarik. Gizona hain zegoen kontzentratua egiten ari zen horretan, ez zituela gure urratsak entzun belar gainetik hurbildu gintzaizkionean. Tigre baten jauziarekin, Holmes gainera bota zitzaion, eta handik momentu batera Lestradek eta biok eskumuturretatik heldu genion eta eskuburdinak jarri genizkion. Bira eman genionean, aurpegi horixka eta nazkagarria ikusi nuen, ezaugarri bihurri eta amorratuekin, guri begira, eta bagenekien lortu genuen argazkiko gizona zela, hain zuzen.

Baina Holmes ez zegoen gure presoari begira. Atariko mailan jarrita, gizonak etxetik ateratako hori arreta handiz aztertzen ari zen. Napoleonen busto bat zen, goiz hartan ikusi genuenaren antzekoa, eta antzeko pusketan txikituta zegoen. Kontu handiz, Holmesek pusketak bakoitza argitaratu hurbiltzen zuen, baina ez zen inola ere bereizten eskaiolazko beste edozein eskultura apurturik. Azterketa amaitu berria zuen atariko argiak piztu, atea zabaldu eta etxearen jabea, gizon alaia eta gizen samarra alkandora eta praktetan, agertu zenean.

- Mr. Josiah Brown, suposatzen dut?- esan zuen Holmesek.
- Bai, jauna; eta zu, zalantzarik gabe, Mr. Sherlock Holmes zara? Jaso nuen mezulariaren bidez bidali zenidan oharra, eta esan zenidan guztia bete nuen. Ate guztiak barrutik giltzaz itxi eta gertaeren zain geratu ginen. Tira, oso pozik nago gaizkile hori harrapatu duzuela ikusita. Espero dut, jaunok, sartu eta zerbait hartuko duzuela.

Hala ere, Lestrade iratxita zegoen bere gizona leku seguru batean sartzeko; beraz, minutu gutxira orgetari deitu eta laurok Londreseantz abiatu ginen. Gure presoak ez zuen hitz bakar bat ere esan nahi izan; bere ile harrotuaren itzaletik begiratzen zigun suminduta, eta behin, nire eskua hurbil zuela iruditu zitzaionean, hozka egiten saiatu zen otso goseti baten gisan. Polizia-etxean behar adina denbora egon

ginen jakiteko haren arropetan ez zutela ezer aurkitu, txelin batzuk eta labana luze bat izan ezik; azken horren heldulekuak odol arrasto ugari zituen oraindik.

- Dena ondo irten da- esan zuen Lestradek agurtzean. - Hillek ondo ezagutzen ditu jaun hauek guztiak, eta izena jarriko dio. Ikusiko duzu Mafiaren inguruko nire teoriak nola funtzionatzen duen. Dena den, benetan eskertuta nago, Mr. Holmes, hura harrapatzeko erakutsi duzun maisutasunagatik. Oraindik ez dut dena guztiz ulertzen.
- Uste dut beranduegi dela azalpenetan hasteko- esan zuen Holmesek.- Gainera, badira oraindik itxi gabeko xehetasun bat edo bi, eta amaierara arte lantzea merezi duen kasu horietako bat da hau. Bihar arratsaldeko seietan nire gelara etortzen bazara, uste dut erakutsi ahal izango dizudala oraindik ez duzula ulertu afera honen esanahi osoa; izan ere, krimenaren historian guztiz originala egiten duten ezaugarriak ditu. Nire arazo txiki horietako gehiago kronika bihurtzeko baimena ematen badizut, Watson, aurreikusten dut orrialdeak bizituko dituzula Napoleonen bustoen abentura bitxi honen kontakizunarekin.

Hurrengo arratsaldean berriro elkartu ginenean, Lestradek gure presoari buruzko informazio ugari ekarri zuen. Beppo omen zuen izena; abizena, ordea, ezezaguna zen. Italiar kolonian aski ezaguna zen bere bihurrikeriengatik. Garai batean eskultore trebea izana zen eta bizibide zintzoa izan zuen, baina bide txarretik abiatu eta bi bider egona zen kartzelan: behin lapurreta txiki batengatik eta bestea, lehendik bagenekienez, herrikide bati labankada bat emateagatik. Ingelesez bikain egiten zuen. Bustoak suntsitzeko arrazoiek ezezagun jarraitzen zuten oraindik, eta uko egiten zion gaiari buruzko galderak erantzuteari; baina poliziak deskubritu zuen busto haiek berak egindakoak izan zitezkeela, mota horretako lanetan ibilia baitzen *Gelder & Co.* lantegian.

Informazio horri guztiari (gehiena lehendik bagenekien) arreta adeitsuz entzun zion Holmesek; baina nik, hain ondo ezagutzen nuenez, argi ikusten nuen haren gogo beste nonbait zegoela, eta ezinegona eta itxaropena nahasten zirela ohi zuen maskara hotz horren azpian. Azkenean, aulki gainean zuzendu eta begiak argitu zitzaizkion. Txirrinak jo zuen. Minutu bat geroago, urratsak entzun genituen

eskaileretan, eta gizon adineko bat, aurpegi gorriminekoa eta patilla grizurrak zituena, sarrarazi zuten. Eskuineko eskuan antzinako poltsa bat zeraman, eta mahai gainean utzi zuen.

- Sherlock Holmes jauna hemen dago?

Nire lagunak keinu egin zion, irribarrez.

- *Readingeko Sandeford* jauna, suposatzen dut?- esan zuen.
- Bai, jauna, kezkatuta nago pixka bat berandu nabilelako, baina trenen ordutegiak nahasiak ziren. Gutun bat idatzi zenidan nire jabetzan dudan busto bati buruz.
- Hala da.
- Hemen daukat zure gutuna. Honela zenion: "Devineren Napoleonen kopia bat lortu nahi nuke, eta prest nago hamar libera ordaintzeko zure jabetzan duzunagatik".- Zuzena al da?
- Guztiz.
- Oso harrিতuta geratu nintzen gutunarekin, ezin nuen asmatu nola zenekien nik halako zer bait neukanik.
- Harrিতuta egotea logikoa da, baina azalpena oso erraza da. *Harding Brotherseko* Mr. Hardingek esan zidan azken kopia zuri saldu zizutela, eta zure helbidea eman zidan.
- A, hori zen? Esan al zizun zenbat ordaindu nuen?
- Ez, ez zidan esan.

- Gizon zintzoa naiz, oso aberatsa ez izan arren. Hamabost txelin baino ez nituen ordaindu bustoagatik, eta uste dut hori jakin beharko zenukeela zuri hamar libera onartu aurretik.
- Ziur nago eskrupulu horrek ohoratu egiten zaituela, Mr. Sandeford. Baina nik prezio hori jarri nuen, eta horri eusteko asmoa dut.
- Oso jatorra da zure aldetik, Mr. Holmes. Bustoa neurekin ekarri dut, eskatu zenidan bezala. Hemen duzue!- Poltsa ireki zuen, eta, azkenean, mahai gainean ikusi genuen aurretik hainbat bider puskatan ikusi genuen busto haren ale oso bat.

Holmesek paper bat atera zuen poltsikotik eta hamar liberako billete bat utzi zuen mahai gainean.

- Mesedez, sinatu paper hau, Mr. Sandeford, lekuko hauen aurrean. Bustoaren gainean izan zenitzakeen eskubide guztiak niri transferitzen dizkidazula dio, besterik gabe. Gizon metodikoa naiz, ikusten duzunez, eta inoiz ez dakizu gauzek zer bira eman dezaketen aurrerago. Eskerrik asko, Mr. Sandeford, hemen duzu zure dirua, eta arratsalde on igaro dezazula.

Bisitaria desagertu zenean, Sherlock Holmesen mugimenduek gure arreta guztia bereganatu zuten. Tiradera batetik oihal zuri garbi bat hartu eta mahai gainean zabaldu zuen lehenik. Gero, erosi berri zuen bustoa oihalaren erdian jarri zuen. Azkenik, bere ehizako zigorra hartu eta kolpe zorrotz bat eman zion Napoleoni buruaren gainean. Irudia puskatu egin zen, eta Holmes irrikaz makurtu zen hondakinen gainera. Hurrengo unean, garaipen oihu ozen batekin, pusketa bat altxatu zuen: bertan, objektu borobil eta ilun bat zegoen sartuta, aran bat pastel baten barruan bezala.

- Jaunok- egin zuen oihu,- aurkeztuko dizuet Borgiatarren perla beltz ospetsua.

Lestrade eta biok isilik geratu ginen une batez, eta gero, bat-bateko bulkada batez, txaloka hasi ginen biok, antzerki-lan baten amaiera borobil baten aurrean bezala. Holmesen masail zurbilek kolorea hartu zuten, eta begirunez agurtu gintuen, bere entzuleen omenaldia jasotzen duen dramagile maisuak bezala. Halako uneetan uzten zion, instant batez, arrazoitzeko makina bat izateari, eta agerian geratzen zen miresmenari eta txaloari zion giza-maitasuna. Ospe herrikoitik mespretxuz aldentzen zen izaera

harro eta uzkur hark, bere sakonean hunkitzeko gaitasuna zuen lagun baten bat-bateko harridura eta goraipamenean aurrean.

- Bai, jaunok- esan zuen,- gaur egun munduan dagoen perlarik ospetsuena da. Nire zorte ona izan da, arrazoibide inductiboen kate bati esker, haren arrastoari jarraitzea: *Dacre* hoteleko Colonna printzearen logelatik Stepney-ko *Gelder & Co.* etxeak egindako Napoleonen sei bustoetatik azken honen barrualderaino. Gogoratuko duzu, Lestrade, bitxi baliotsu honen desagertzea sortu zuen zalaparta, eta Londreseko poliziak hura berreskuratzeko egindako ahalegin antzuak. Niri eskatu zidaten aholkua kasu hartan, baina ez nintzen gai izan argi pixka bat lortzeko. Susmoa printzesaren neskamearengan erori zen, italiarra bera; frogatu zen anaia bat zuela Londresen, baina ez genuen lortu haien arteko loturarik aurkitzea. Neskamearen izena Lucretia Venucci zen, eta ez dut zalantzarik duela bi gau erail zuten Pietro hura anaia zela. Egunkarietako fitxategi zaharretan datak begiratzen egon naiz, eta ikusi dut perla desagertu eta zehazki bi egunera atxilotu zutela Beppo indarkeriazko delitu batengatik, *Gelder & Co.* lantegian bertan, busto hauek egiten ari ziren une berean.

Orain garbi ikusten duzue gertaeren hurrenkera, nahiz eta, noski, nik ikusi ditudan alderantziko ordenean ikusten dituzuen. Beppok zuen perla. Baliteke Pietrori lapurtu izana, baliteke Pietroren kidea izatea, edo Pietro eta bere arrebaren arteko bitartekaria. Guretzat ez du garrantzirik zein den erantzun zuzena.

Gakoa da berak zuela perla, eta une horretan, poliziak atzetik zuen. Lan egiten zuen lantegira jo zuen, eta bazekien minutu gutxi batzuk baino ez zituela altxor ikaragarri hori ezkutatzeko, bestela gainean aurkituko baitzioten miatzerakoan. Napoleonen eskaiolazko sei busto zeuden pasabidean lehortzen. Horietako bat biguna zen oraindik. Istant batean, Beppok, langile trebea izanik, zulo txiki bat egin zuen eskaiola hezean, perla barruan utzi, eta ukitu batzuekin irekidura estali zuen berriro. Ezkutaleku bikaina zen. Inork ezin zuen aurkitu. Baina Beppo urtebeteko kartzelara kondenatu zuten, eta bitartean, bere sei bustoak Londres osoan zehar sakabanatu ziren. Berak ezin zuen jakin zeinek zuen altxorra. Bakarrik apurtuz ikus zezakeen. Mugitzeak ere ez zion ezer esango, eskaiola heze zegoenez, perla bertara itsatsita geratzea baitzen probableena, eta hala gertatu da, hain zuzen. Beppok ez zuen etsi, eta

asmamenez eta iraunkortasunez ekin zion bilaketari. Gelderen lan egiten duen lehengusu baten bidez, bustoak erosi zituzten denda xehekariak aurkitu zituen. Morse Hudsonen lanean aritzea lortu zuen, eta horrela haietako hiruren arrastoa aurkitu zuen. Perla ez zegoen han. Gero, langile italiar baten laguntzaz, beste hiru bustoak nora joan ziren jakitea lortu zuen. Lehenengoa Horkerenean zegoen. Han bere kidea zuen atzetik, perla galdu izanaren erantzule Beppo jotzen zuena, eta hark labankada eman zion ondorengo borrokan.

- Haren kidea bazen, zergatik zeraman haren argazkia?- galdetu nuen nik.
- Hura aurkitzeko modu gisa, hirugarren pertsonaren bati galdetu behar bazion. Hori zen arrazoi logikoena. Tira, hilketaren ostean, kalkulatu nuen Beppo bizkortu egingo zela, moteldu beharrean. Poliziak bere sekretua asmatuko zuen beldurrez, urratsak arindu zituen haiak aurrea hartu baino lehen. Noski, ezin nuen ziurtatu perla Horkerren bustoan aurkitu ez zuenik. Are gehiago, oraindik ez neukan guztiz ziur perla bat zenik ere; baina begien bistan zegoen zerbaiten bila zebilela, bustoa beste etxeen aurretik eraman baitzuen argia zuen lorategi batean puskatu ahal izateko. Harkerren horkerren bustoa hirutik bat zenez, probabilitateak esan nizun bezalakoak ziren: bi baten kontrakoa perla barruan ez egoteko. Bi busto geratzen ziren, eta begi-bistakoa zen Londresekoaren bila joango zela lehenago. Etxeko bizilagunak ohartarazi nituen, bigarren tragedia bat saihesteko, eta emaitzarik onenarekin joan ginen bertara. Orduko, jakina, ziur nekien Borgiatarren perlaren atzetik genbiltzala. Hildakoaren izenak gertaera bat bestearekin lotu zuen. Busto bakarra geratzen zen, Readingekoa, eta perlak han egon behar zuen nezinbestez. Zuen aurrean erosi nion jabeari... eta horixe duzue hor.

Isilik geratu ginen une batez.

- Kasu asko argitzen ikusi zaitut, Holmes jauna, baina ez dakit hau baino lan birobilagorik eta profesionalagorik ezagutu dudan sekula. Ez dugu zure jelsiarik *Scotland Yarden*. Ez, jauna, oso harro gaude zutaz; eta bihar hara bazoaz, ez dago gizonik, inspektoreri zaharretik konstablerik gazteenera, zure eskua pozez estutuko ez lukeenik.

- Eskerrik asko!- esan zuen Holmesek.- Eskerrik asko!- eta bizkarra eman zigunean, iruditu zitzaion inoiz ikusi dudan hunkituen zegoela, giza emoziorik goxoenek hartuta. Handik instant batera, pentsalari hotz eta praktikoa zen berriro.
- Gorde perla kutxa sendoan, Watson- esan zuen,- eta atera *Conk-Singleton* falsifikazio kasuko paperak. Agur, Lestrade. Arazo txikiren bat bidean aurkitzen baduzu, pozik emango dizut pistaren bat edo beste hura argitzeko, ahal badut behintzat.